2 210

# PETRVS GODOFREDVS LECTORI SAL.

IN Ea ipſa epiſtola, quam, velut Indicem, Murmellii opuſculis nuper adieci, hoc ſum pollicitus, me ſcilicet fideliter hic repoſiturum, quicquid ex Nominum ac Verborum crementis illinc detraxeram. Fideliter quidem, quippe qui multa in ſuum veluti locum, ſuúmq; ordinem digeſſerim, quæ prius inuolutiora, magíſq; confuſa eſſent, quam Sibyllæ illius folia. Qui quoq; dilligenter percurrerim omnia, quæ ad ſyllabariam quantitatem, & crementorium rationem pertinere viderentur. His, aut illis ſi non ſatisfecero, lege diffuſiores Aldi aut Deſpauterii commentarios, quibus explearis: abunde mihi eſt, ſi re ipſa præſtare poſſum, quod verbis pollicitus ſum: ne ſcilicet irrita ac vana ſit promiſſorum fides. Hic, qualis qualis eſt, labor ſi placebit, fruere, & Vale.

## INDEX DVODECIM TABVLARVM HVIVS LIBELLI.

I. De *literarum diſtributione.*
II. De *ſyllabarum diuiſionibus.*
III. De *primæ ſyllabæ quantitate cognoſcenda.*
IIII. De *mediæ ſyllabæ quantitate cognoſcenda.*
V. De *ultimæ ſyllabæ quantitate cognoſcenda.*
VI. De *pedibus metricis, quorum frequentior uſus eſt.*
VII. De *uerſu hexametro.*
VIII. De *pentametro.*
IX. De *uitijs nouem in uerſu componendo uitandis.*
X. De *tribus metrorum generibus, quibus tyrunculi primum ſunt exercitandi.*
XI. *Super hexametris & pentametris eleganter clau=dendis.*
XII. De *uerſus heroici uaria ſpecie.*

# DE LITERARVM DISTRIBVTIONE,

## TABVLA PRIMA.

- Literarum apud Latinos (præter H, notã aſpirationis) uiginti duarum,
  - Sex ſunt Vocales: A, E, I, O, V, Y. Harum I, & V, fiunt Conſonantes: ut, Iuui. Y, ſolis Græcis dictionibus (at non omnibus) competit: ut, Hyæna.
  - Sedecim Conſonantes: quarum
    - Septẽ Semiuocales: L, M, N, R, S, X, Z, Ex quibus
      - Quatuor ſunt Liquidæ: L, M, N, R.
      - Duæ Duplices: X, Z.
      - S, nec Liquida eſt, nec duplex.
    - Nouẽ mutæ: B, C, D, F, G, K, P, Q, T. Ex q̃bus F, ꝓfertur ut Semiuocalis: at poteſtate muta eſt.

## IN PRIMAM TABVLAM Adnotatiunculæ.

LITERA eſt uox, quæ ſcribi poteſt, indiuidua.

VOCALIS eſt, quæ per ſe uocem facit.

CONSONANS, quæ cum uocali ſonat.

H, nec eſt uocalis, nec cõſonans, ſed aſpirationis nota.

SEMIVOCALIS, eſt imperfecta uocalis.

MVTA eſt, quæ reſpectu bene ſonãtium exiguam uocem habet.

LIQVIDA eſt, quæ poſt mutam poſita, in eadem ſyllaba fluit, & quaſi interit: ut, Atlas, Patris, Tegmeſſa, Cycnus.

DVPLEX *conſonans eſt, quæ pro duabus literis ponitur. Sunt autem tres* Duplices, X, Z, *&* I, *poſita inter duas uocales in dictione ſimplici: ut,* Pax, *pro pacs:* Rex, *pro regs:* Gaza, *pro gaſſa:* Aio, *pro aijo.*

## DE SYLLABARVM diuiſionibus,

TAB. II.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| *Syllabarum* | Alia | *Breuis,* | ut, | *Deus.* |
| | | *Longa,* | | *Sancti.* |
| | | *Communis,* | | *Patres.* |
| | Alia | *Prima,* | ut, | *Be=* |
| | | *Media,* | | *a=* |
| | | *Vltima,* | | *tus.* |

## IN SECVNDAM TABVLAM Annotatiunculæ.

SYLLABA, *eſt comprehenſio literarum conſequens ſub uno accentu, & uno ſpiritu prolata.* Monoſyllabæ *dictiunculæ inter ultimas ſyllabas habẽtur.*

## DE PRIMÆ SYLLABÆ quantitate cognoſcenda,

TAB. III.

| | |
|---|---|
| Primæ *ſyllabæ* Quantitas *cognoſcitur modis octo,* | *Poſitione: ut, carmen.* |
| | Diphthongo: *ut, aurum.* |
| | *Præpoſitione: ut, ediſco.* |
| | *Compoſitione: ut, fero, perfero.* |
| | *Vocali ante uocalem: ut,* Deus. |
| | *Deriuatione: ut, amabilis, ab amo.* |
| | Regula: *ut, laui, lotum.* |
| | Exemplo: *ut,* Vina *parant animos.* |

*In ter*

Annotatiunculæ.

*Poſitione, Diphthongo, Regula, & Exemplo, non primæ ſolùm ſyllabæ, ſed etiam mediæ, cum ultimis cognoſcuntur.*

*Poſitione ſyllaba producitur. Poſitio fit, quotieſcunq; uocalē conſonātes ſequūtur, uel una duplex, ſiue in eadē dictione, ſiue in diuerſis: ut doctus, axis, gaza, maior, ille.*

*Ingenium quondam fuerat pretioſius auro.*

*Tres autem hinc fiunt exceptiones.*

PRIMA, *quum breuem natura uocalem muta & liquida, ambæ in eadem ſyllaba poſitæ, ſequuntur: ea non neceſſario fit longa, ſed modò naturalem retinens quantitatem corripitur, modò producitur: ut pater, natura primam breuem habet.* Maro,

*Eſt mihi nanq; domi pater, eſt iniuſta nouerca.*

*Obliqui uerò caſus eius, ob mutam cum liquida, primam communem habent.* Idem,

*Albaniq; patres.* Idem,

*Hac celebrata tenus ſancto certamina patri.*

SECVNDA, *X, & Z, non producunt uocalem breuem in fine præcedentis dictionis poſitam.* Lucanus,

*Tales fama canit timidum ſuper æquora Xerxem.*

Virgilius,

*Iam medio apparet fluctu nemoroſa Zacynthos.*

TERTIA *exceptio: S, nonnunquam euaneſcit, ita ut poſitionem non faciat, tum in fine.* Lucretius,

*Arboribus ueteres decidere falcibus ramos.* Quod *nobis imitandum non eſt: tum in principio.* Horatius,

*Linquimus inſani ridentes præmia ſcribæ.*

DIPHTHONGVS, *eſt connexio duarum uocalium in eadem ſyllaba uim ſuam retinentium. Hac autem ſyllaba quæuis producitur, niſi in* Latina *dictione uocalis ſubſequatur.* Maro,

*Stipitibus duris agitur ſudibus'ue præuſtis.*

Diphthongi *ſunt quatuor apud* Latinos: *ut, ætas, aurum, euge, cœlum.* Additur *à nonnullis quinta: ut, fonteis, pro fontes.* Vtimur *& diphthongo* Græcorum *impropria yi: ut,* Harpyia.

PRÆPOSITIO *in compoſitione ſuam retinet quantitatem, niſi poſitio fiat, aut uocalem uocalis ſequatur: ut, abduco, deamo.*

Hæ præpoſitiones corripiuntur:

- Ab, *ut,* Abeo.
- Ad, *ut,* Aduro.
- In, *ut,* Ineo.
- Ob, *ut,* Obambulo.
- Per, *ut,* Pereo.
- Re, *ut,* Repono: *præter* Reijcio, *&* Refert, *pro intereſt, uel diſtat: quod compoſitum dicitur ex nomine res, & fert.*
- *Sub, ut, Suborno.*
- *Super, ut, Superaddo.*

Hæ præpoſitiones producuntur:

- A, *ut,* Amitto. *Aperio corripit a: ſed hoc aiunt compoſitum ex ad, & pario.*
- De, *ut,* Deduco.
- Di, *ut,* Diligo. Excipitur Dirimo, *&* Diſertus.
- E, *ut,* Egero.
- Præ, *diphthongon habet: ut,* Prædiues.
- *Se, ut,* Secubo.

Pro

*Pro, in Latinis producitur:ut,* { *Profero, Propono, Prodo.* }

*Corripitur in multis, quæ an magis ſint ex* Procul, *uel* Prope, *compoſita, indicent* Etymologici : Pronepos, Profugo, Profugio, Profugus, Profugium, Profanus, Profano, Proficiſcor, Procio, Procello, Procella, Profiteor, Profundus, Profeſtus, Proteruus, Profecto, *aduerbium.*

*Variatur in his,*

Propino, Procurro, Profundo, Propello, Propago, *uerbum: nã nomẽ pro uite, producitur: pro propagine, corripitur.*

*Compoſitio primæ ſyllabæ quantitatem tibi indicat hoc modo: Si neſcis, quanta ſit prima dictionis ſimplicis, eam compone, & accentum perpende: ut,* Potens, *impotens:* Clarus, *præclarus:* Seco, *reſeco:* Spiro, *aſpiro. Si dictio compoſita fuerit tetraſyllaba, fac eam redigas in triſyllabam, ſi poteſt hoc fieri: ut,* Fodio, *perfodio, perfodis:* Fugio, *confugio, confugis:* Finio, *definio, definis :* Munio, *communio, communis.*

*Compoſitum ſequitur ſimplicis regulam, diphthongo etiam aut uocali mutata: ubiq; tamen obſeruabis regulas* Poſitionum, *& uocalis ante uocalem.*

*Hinc demuntur nomina à* Dico *compoſita, Cauſidicus,* Maledicus, *&c.* A' *nubo* Innuba *&* Pronuba: Connubium *uariatur:* Nihilum *à ni, & hilum, producitur:* Nihilum *ſimplex corripitur.* Demuntur *quoq;* Comitium, Peiero, Deiero, Agnitus, *&* Cognitus.

*Vocalis ante* Vocalem *in Latinis dictionibus corripitur: ut,* Deus, Pius. Excipitur Fio, *qđ uocalem ante uocalem producit: niſi e, & r, ſubſequãtur: ut, fierem, fieri.*

*Ohe, primam communem habet: Martialis lib.* IIII. *Ohe iam ſatis eſt, ohe libelle. Sunt qui idem de Aha, & Vaha opinentur. Aër, & Dius, ex Græcis ſunt,* (ἀὴρ, δῖος) *et producũtur. Caius, cùm ſit triſyllabũ, & Cai, diſſyllabum, producunt a, ante i, uocalem factam ex conſonante.*

*Deriuatiua dictio, ſi literatura non mutetur, plerunq; retinet quãtitatem primitiuæ: ut, Amabilis, primam corripit, ſicut amo: Clamor, primam producit, ſicut clamo. Si literatura non mutetur, diximus ideo: quia ſi uocalem nõ ſequatur eadem litera in deriuatiua, quæ ſequebatur in primitiua, non eſt mirandũ mutari quantitatem: ut, Mobilis, et Momentũ, primã producunt, quæ in moueo corripitur.*

*Sciendum autem eſt, Præterita, & Supina, ſæpe diſcrepare à quantitate uerbi principalis: ut, Moueo primã corripit, & ſic ea quæ inde deriuantur. Sunt autẽ ſubiecta,*

> *Mouebam, mouebo, moue, moueto, moueam, mouere, mouens, à Moueo,*
>
> *Item, Moueor, mouebar, mouebor, mouere, mouetor, mouerer, mouear, moueri, mouendus: & ſiqua ſunt alia.*

*Moui autem cùm ſit præteritum diſſyllabum, primam producit, & ſic ab eo deducta: ut hæc,*

> *Moueram, mouiſſem, mouerim, mouero, mouiſſe, à Moui.*

*Motum itidem ſupinum diſſyllabum, primam longam habet cum ſuis, quæ ſunt hæc, & ſiqua ſunt reliqua,*

> *Motus, a, um. moturus, motor, motrix, motio, motus, tus, ui. motiuus, à Motum.*

*Hæc, & quædam alia, à primitiuis breuibus producuntur: Vox uocis, à uoco: Lex legis, à lego: Sedes, à ſedeo:*

Regula

Regula, & Rex, à rego: Tegula, à tego: Laterna, à lateo: Vomer, à uomo: Vena, à Venio: Petus, à peto: Remus, à remeo: Rapũ, à rapio: Vires, à uireo: Vitupero, à uitiũ & paro: Macero, à macer: Ceritus, à cerere: Pedor, à pede: Iugerũ, à iugo: Gradiuus, à gradꝰ: Feralis, à ferẽdo, uel fera.

Hæc & quædã alia à primitiuis longis, corripiuntur: Dux ducis, à duco: Dicax, Maledicus, Cauſidicus à dico: Arena, & Ariſta, ab areo: Lucerna, à luceo: Manus, à mano: Sopor, à ſopio: Vadum, à uado: Noto, à notu: Nato, à natu: Status, à ſupino ſtatu: item Status, a, um, ab eodem: Sagax, à ſagio: Acerbus, ab adiectiuo acer: Siquidem, à ſi, & quidem: Lotum, à lotu: Vitium, à uito: Fatuus, à fatu.

### REGVLÆ QVINQVE DANTVR *ad primam ſyllabam cognoſcendam.*

PRIMA, *Omne præteritum diſſyllabum primam producit: ut,* Vidi, *feci, legi, ſuaſi, iuui, egi.*

Excipiuntur, ſex,
- Bibi, à bibo. — Dedi, à do.
- Fidi, à findo. — Scidi, à ſcindo.
- Steti, à ſto. — Tuli, à fero.

SECVNDA, *Omne præteritum geminans principium, primã corripit: ut* Momordi, *totondi, fefelli, pepuli.*

TERTIA, *Cæterorum præteritorum tanta eſt prima, quanta præſentis:* Amaui *primam corripit, ſicut amo:* Clamaui *primam producit, ſicut clamo.*

Excipiũtur quatuor,
- Coëgi, à cogo.
- Genui, à gigno.
- Poſui, à pono.
- Potui, à poſſum.

QVARTA, *Omne ſupinum diſſyllabum, primam producit: ut, potum, riſum, motum, luſum, eſum, raſum,*

ſtatum

ſtatum: tametſi quidam, contra Priſciani ſententiam, malè credant hoc primam corripere, quod arguunt compoſita conſtatum, præſtatum, mediam producentia.

Excipiũtur nouem:
- Citũ, à cieo, ſecundæ coniugationis.
- Datum, à do. Itum, ab eo.
- Litum, à lino. Quitum, à queo.
- Ratum, à reor. Rutum, à ruo.
- Satum, à ſero. Situm, à ſino.

QVINTA regula: Bi, & Tri, in compoſitione corripiuntur: ut, Biceps, Bidens, Biuium, Triceps, Tricorpor, Tricuſpis, Tridens, Triuium.

Exemplo cognoſcitur quantitas, quoties ad probati poëtæ confugimus autoritatem: ut ſi dubites, quanta ſit prima in Saturno, poteris ex illo Naſonis fieri certior:

Poſtquam Saturno tenebroſa in tartara miſſo.

Poëtas tibi cenſemus imitandos potiſſimũ, qui nec ſint nimis uetuſti, nec poſt exactas Italia Muſas exorti: præter eos qui diuino præditi ingenio, & ſingulari eruditione nobilitati, proximè uidentur ad antiquos, eosq́; probatiſſimos, accedere.

Ex Heroicis maximè ſunt imitandi, Virgilius, Lucanus, Papinius, Silius Italicus, Valerius Flaccus, Claudianus. His addo ex recẽtioribus, Angelũ Politianũ, Hier. Vidã, & Franciſcũ Picum. Licet his etiam adiungere Iouianũ, Pontanũ, Sannazariũ, Aoniũ Peleariũ, & Fracaſtoriũ.

Tragicorum, qui Latinè ſcripſerunt, ſolus extat Seneca, tum ſententiarum grauitate, tum carminum uarietate iucunditateq́; legi digniſſimus.

EX ELEGIOGRAPHIS,

Albius Tibullus, Aurelius Propertius, Ouidius.

Et inter

*Et inter iuniores famigerati, Pontanus, Flaminius Cotta, & alij permulti.*

EX LYRICIS,

*Horatius, Catullus, Boëtius, Marullus, Pontanus, Crinitus, & reliqui.*

EX SATYROGRAPHIS,

*Horatius, Perſius, Iuuenalis.*

EX EPIGRAMMATOGRAPHIS,

*Catullus, Martialis, Auſonius, Marullus, Pontanus, & cæteri.*

EX BVCOLICIS,

*Virgilius, Calphurnius, Nemeſianus, Vida.*

## DE MEDIÆ SYLLABÆ quantitate cognoſcenda,

TAB. IIII.

*Media ſyllaba quanta ſit, modis octo cognoſcitur:*

- *Poſitione: ut, amantis.*
- *Diphthongo: ut, longæuus.*
- *Accentu*
  - *Producto: ut, fortuna.*
  - *Correpto: ut, tabula.*
- *Diminutione: ut, amicorum, amicus.*
- *Vocali ante uocalem: ut, filius.*
- *Deriuatione: ut, felicior, à felici: ſimulacrum, à ſimulatu.*
- *Regula: ut, omnipotens.*
- *Exemplo: ut, Caſtaneasq́; nuces. Phœbe ſaluber ades.*

## IN QVARTAM TABVLAM Annotatiunculæ.

*Accentu cognoſcitur penultima ſyllaba: quæ ſi uel acuitur, uel circũflectitur, longa eſt: ut, Doctiores, Romanus.*

*Si autem*

*Si autem grauatur, breuis: ut, Dominus. Excipiuntur, De inde, éxinde, périnde, próinde, ſúbinde, exáduerſum, alíquando, ſiquando, nimirum, dúntaxat, enímuero, & id genus reliqua: in quibus (ut grammaticorũ pleriſq; iis q; non paruæ autoritatis uiſum eſt) antepenultima acuitur: tametſi longa ſit penultima, ne ſcilicet binæ dictiones uide antur. Addunt quidã ex autoritate Gellij Quieſco, quod ſanè permulti pronuntiant, ſicut Cáleſco, caléfacis, frigé facis, & id genus alia. Item, Vtráq;, & Pleráq; nominatiui, & accuſatiui caſus, breuem penultimam acuunt.*

*Diminutione media ſyllaba cognoſcitur, maximè antepenultima, cum detracta ſyllaba fit penultima, & ſic innoteſcit accentu: ut, Amicorum, producit antepenultimã, cùm Amicus producat penultimam.*

*Vocalis ante uocalem in Latinis corripitur: ut, Filius, tenuis, caſtanea. Hinc fiunt quatuor exceptiones.*

*PRIMA, In genitiuis, & datiuis quintæ declinationis e, inter duo ii, producitur: ut, Diei.*

*SECVNDA: Genitiui in ius, diuiſas ſyllabas, communem habent penultimam in uerſu: ut, Illius, unius. Sed Alius ſemper longam, Alterius (præterquam apud Terentium) ſemper breuem habet.*

*TERTIA, Aulai, terrai, pictai, animai, & id genus genitiui, penultimam producunt.*

*QVARTA, Poſſeſſiua in eius, eia, eium, antepenultimã longam habẽt: ut, Priameius, Æneius, Cybeleius, Rodopeius. Item Confio, defio, & Defioculus apud Martialem, ut quibuſdã placet, uocalem producũt. Sic Pompei, & Vultei uocatiui, quando diæreſim admittunt. Infio, & ſuffio, ut tradit Aldus Manutius, mediam corripiunt.*

Deriuatione

*Deriuatione cognoſcitur media ſyllaba, ſi quanta ſit in primitiuo conſideraueris.* Nam *ſi neſcias* ℞o, *in* Victo=*rinus quanta ſit: item ſti, in* Iuſtinianus, *cognoſces ex* Victoris *&* Iuſtinus *primitiuis, in quibus, ℞o, & ſti, producuntur.* Eodem *modo ſi neſcias* Venereus, *&* Hectoreus, *quantã habeant antepenultimam, cognoſces ex* Veneris, *&* Hectoris *primitiuis: in quibus ne, & ℞o, corripiuntur: quod accentus facilè oſtendit.*

*Item hæc antepenultimam longam habent,*

| | |
|---|---|
| *Amabilis, ab amatum.* | *Delebilis, à deletum.* |
| *Volubilis, à uolutum.* | *Errabundus, ab erratum.* |
| *Vagabundus, à uagatum.* | *Sitibundus, à ſititum.* |

*Hæc penultimam.*

*Lauacrum, à lauatum: Simulacrum, à ſimulatum: Ambulacrum, ab ambulatum: Inuolucrum, ab inuolutum: Volutabrum, à uolutatum: tametſi licenter hoc multi antepenultima correpta protulerint.*

*Verecundus, à uereris:* Aratrum, Candelabrum, *&* Delubrum, Manutius *& alij quidam putant penultimam producere, quia apud poëtas nunquam leguntur penultima breui.* Aratrum *tamen quidam putant corripere penultimam, quia Græcè* ἀρότρον, *o paruo ſcribitur: Alij deductum à ſupino uolunt, ideoq; apud poëtas ſemper legi penultima longa. Hinc Sulpitius in Neſtorem.*

*Vis aratrum Neſtor, non uis (quo dignus) aratrum:*
*Eſſe arator qui uis, uetus arator eris.*

*Candelabrum (tametſi producatur à Martiali ratione muta cum liquida) meo tamen iudicio penultimam correptam habet, cùm non deriuetur à ſupino, ut uolutabrum,*

ſed à

*ſed à nomine candela, cuius ultima eſt breuis, niſi ſit ablatiui caſus. Sed quàm frigida ſit hæc ratio, docent Statuarius à ſtatua, Molaris à mola, Gallinaceus à gallina. Liberum igitur ſit ſuper hoc uolentibus opinari.*

*Delubrum apud poëtas ferè producitur, de cuius uocabuli origine uide Macrobium libr. Saturnaliū tertio. At ſi uerum eſt quod Feſtus Pompeius tradidit, Delubrum dicebant fuſtem delibratum, hoc eſt decorticatum, quem uenerabantur pro Deo, rectè mediam eius uocabuli contraxit Crinitus libro poëtarum II. Sacris receptus delubris. Eſt enim uerſus dimeter iambicus.*

*Regulis pluribus mediæ ſyllabæ cognoſci poſſunt, ſed ſi à Latino præceptore rectè didiceris & Nomina declinare & Verba, ſuper eorum crementis, & penultimarū, uel extenſione, uel contractione, nunc tibi regulas tradere ſuperfluū eſt. Proinde da operam, ut in ludo literario ſub optimis præceptoribus bene inſtituto, puro ſermoni Romæ urbis uernaculo inſueſcas, ne ſtultè magiſtris militans ſub barbaris, linguam tenellam polluas ſtribligine. Sis igitur hac regula contentus.*

*I, in compoſitione ita medium, ut priorem partium componentium terminet, corripitur: ut, Agricola, enſifer, magnificus, artifex, multiuolus, omnipotens.*

| | |
|---|---|
| *Excipiuntur, hæc in quibus i, producitur,* | *Tanticunq;, Tantidem, Quanticunq;, Qualicunq;, Vnicuiq;, Cuiuis, Cuilibet, Cuidam, Vtriq;, Cuiquam, Cuinam, Cuipiam, & ſimilia. Pleriq;, Tibicen, Ibidem, Vbique.* |

*In his*

In his autem modò producitur, modò corripitur.

Vbicunq;, Quotidie, Quotidianus, Meridies, Meridior, Pridie, Poſtridie.

MEDIÆ SYLLABÆ CREMENTIS præcipuè Verborũ, Nominum, Pronominum, & Participiorum cognoſci poſſunt.

CREMENTVM Verbi eſt, ubi exceditur ſecunda perſona ſingularis numeri præſentis temporis, Indicatiui modi, actiuæ uocis: quæ ſi deeſt, oſtenditur qualis foret: ut, amamus, oſcularis.

ANNOTATIO.

Vocalis in primo cremento eſt, quæ erat ſecundæ perſonæ ultima: reliquæ in ſecundo cremento eſſe dicuntur.

DE VERBORVM CREmentis Regulæ.

A, in omni cremento producitur: ut, amamus, legebamus. Excipitur in primo cremento Do das, cum ſuis compoſitis primæ coniugationis.

E, in utroque cremento producitur: ut, amemus, amaremus, docemus, legebam: niſi poſt ponatur r, tunc enim corripitur omne præſens tertiæ coniugationis: ut, legor, legeris, legere, legeremus, legerem, cui ſimile eſt Præteritum imperfectum Subiunctiui.

Re, ante re uel ris producitur: ut, legereris, uel legerere.

E, ante ram, rim, ro, corripitur: ut, amaueram, legeram, legerim, legero, & cætera.

Beris, uel bere, corripitur: ut, amaberis, amabere.

Cætera producuntur: ut, ſteterunt, legerunt.

*I, in primo cremento uerborum quartæ coniugationis ſemper producitur: ut, audimus, auditis, audirem, audire: ibam, ibo, & alia.*

*Producitur item i, ante ui, in omni præterito.*

*Imus corripitur in omnibus præteritis, ut uenimus.*

Rimus, & *ritis, à quibuſdam licenter producuntur in præterito ſubiunctiui.*

Produc, Nolito, *uelito, uelimus, uelitis, & ſimus, ſitis.*

*O, producitur in cremento: ut, amatote:* V, *uerò corripitur: ut uolumus, nolumus.*

CREMENTVM Nominis, Pronominis, & Participij, *eſt exceſſus obliqui in ſyllaba, uel ſyllabis, ſupra nominatiuum eiuſdem numeri.*

## DE CREMENTIS NOminum regulæ.

A, E, & O, *ſemper producuntur in cremento plurali: ut muſarum, rerum, dominorum.*

I, & V, *corripiuntur: ut, artibus, artubus.*

### ANNOTATIO.

*Nullum eſt crementum ſingulare in* Prima *declinatione nec in* Quarta, *præterquam in datiuo, ubi eſt uocalis ante uocalem, ſic quoque in* Quinta.

*In ſecunda declinatione unicum producit penultimam genitiui.* Iber, Iberi: *ſic* Celtiber, Celtiberi.

## CREMENTA NOMINVM TERTIÆ declinationis multa ac varia.

*A, corripitur in cremento: ut, poëma, poëmatis.*

*O, producit onis: ut, carbo, carbonis.* Excipiuntur Brito, Britonis: Macedo, Macedonis: Saxo, Saxonis: Vangio, Vangionis.

Inis, ab

*Inis, ab O, corripitur: ut, uirginis, cardinis, & c.*

*Enis producitur: ut, Anienis, Nerienis.*

*Halec, Halecis, penultimam producit: ſic Dauid, Dauidis: At, Bogud, Bogudis corripitur.*

*Nomina in l, producunt penultimam in cremento: ut, animal, animalis: Michaël, Michaëlis: ſol, ſolis: ſil, ſilis.*

*Excipe ſal, ſalis: mugil, mugilis: ſtrigil, ſtrigilis: pugil, pugilis: uigil, uigilis: conſul, conſulis: exul, exulis: præſul, præſulis: Hannibal, Hannibalis: & alia propria uirorum nomina.*

*En, Inis, corripitur: ut, nomen, nominis: pecten, pectinis. At Enis, producitur: ut, ſplen, ſplenis: ren, renis: ſiren, ſirenis.*

*De Nominibus in On, uix dari poteſt certa regula: Nam multa producuntur: ut, Babylon, Babylonis: Sinon, Sinonis: Sidon, Helicon, Solomon, uel Salomon, Solon, Simon, Endymion, Cauſon, Dolon, Triton, Agon, Python: & reliqua.*

*Multa è contrario corripiuntur: ut, canon, canonis: dæmon, dæmonis: Lacedæmon, Gorgon, Gnomon, Amazon, Agamemnon, Palæmon, Actæon, Iaſon, Ixion, Philemon, Sarpedon, & c.*

*Aris, ab ar, producitur: ut, calcar, calcaris: torcular, torcularis, & c. Tolluntur par, impar, cõpar, diſpar, lucar, nectar, iubar, lar, Arar, Cæſar, & id genus propria.*

*In Er, corripiunt eris: ut, anſer, anſeris: mulier, mulieris: carcer, carceris: cadauer, cadaueris, & c. Excipe uer, ueris: Iber, iberis: crater, character, ſtater, clyſter, ſer, & multa alia Græca eris, producentia.*

*In Or, producunt oris: ut, amor, amoris: uictor, honor.*

*Excipiuntur arbor, arboris: memor, æquor, tricorpor, Antenor, Hector, Caſtor, rhetor, marmor, habentia oris penultima breui.* Ador, *adoris, penultimam habet communem.*

*In* Vr, *corripiunt uris & oris: ut, guttur, gutturis: ebur, eboris, &c.* Excipe *furis à fur priori longa.*

As, *atis, extenditur: ut, pietas, pietatis: ciuitas, ciuitatis.* Demuntur, *anas, anatis: mas, maris: uas, uadis, & Græca facientia adis in genitiuo: lampas, lampadis, &c.* Vas, *uaſis, priorem producit.*

Es, *corripit penultimam genitiui: ut, limes, limitis: diues, diuitis: paries, parietis: hebes, hebetis: & pleraq; alia.* Producuntur *uerò locuples, locupletis: quies, quietis: merces, mercedis: hæres, hæredis: &* Græca *mittentia genitiuum in etis: ut, lebes, lebetis: magnes, magnetis: tapes, tapetis, &c.*

*In is, habentia idis, corripiunt penultimam genitiui, ut, lapidis, cuſpidis, et alia tam Græca quàm Latina: præter crenis: neſis, neſidis: pſophis, pſophibis.* Sed *quæ habent itis, producunt: ut,* Dis, Ditis: Samnis, *Samnitis: lis, litis: quiris, quiritis: &* Græca *in is, & in, deſinentia: ut, delphis, uel delphin, delphinis: Salamis, uel Salamin, Salaminis, &c.* Item *glis gliris, producitur.*

Os, *in obliquis penultimam producit: ut, nepos, nepotis: os, oris: flos, floris: cuſtos, cuſtodis:* Minos, Minois: Tros, Trois: *heros, herois.* Tria *corripiunt: bos, bouis: compos, compotis: & impos.*

Vs, *penultimam genitiui corripit: ut, ſtercus, ſtercoris: frigus, frigoris: munus, muneris:* Venus, Veneris: *grus, gruis: pecus, pecudis: pecus, pecoris: intercus,*

intercutis

*intercutis: Ligus, Liguris: ædipus, ædipodis: tripus, tripodis: & mille alia.*

Comparatiua *producuntur: ut, melioris, peioris.* Item *hæc palus, paludis: incus, incudis: ſubſcus, ſubſcudis: uirtus, ſalus, iuuentus, ſenectus, ſeruitus.* Et *quæ habent uris: pus, puris: plus, mus, ius, rus, thus, tellus.*

*Nomina in bs, & ps, breuiant penultimam genitiui: ut, ſcrobs, ſcrobis: chalybs, chalybis: lelaps, lelapis: æthiops, æthiopis: cælebs, cælibis: princeps, principis: forceps, forcipis: anceps, ancipitis, & reliqua.* Porriguntur *cyclops, cyclopis: hydrops, cercops, europs, conops, & ſeps ſepis pro ſerpente.*

*In ax, producunt acis: ut, pax, pacis: edax, edacis.* Breuiantur *fax, facis: abax, pharnax, ſmilax, ſtyrax, dropax, atrax, candax, panax, ſtorax, colax.*

*In* Ex, *corripiunt uocalem in cremento: ut iudex, iudicis: culex, culicis: grex, gregis: ſenex, ſenis: ſupellex, ſupellectilis: remex, remigis: & alia. Sed producuntur uibex, uibicis: ueruex, ueruecis: lex, legis: myruex, myruecis: halex, halecis: celex, pyphex, crex.*

*In* Ix, *producūtur: ut, radix, radicis: fœlix, fœlicis, &c.* Excipiuntur *hæc penultimam breuiantia, appendix, appendicis: coxendix, pix, larix, illix, ſalix, philix, cilix, maſtix, uarix, natrix, calix, fornix, nix, niuis: elix, ſtærix.*

*In* Ox, *extenduntur: ut, uox, uocis: uelox, uelocis.* Excipiuntur *cappadox, cappadocis: præcox, præcocis: allobrox, allobrogis.*

*In* Vx, *corripiuntur: ut, crux, crucis: dux, ducis: coniux, coniugis.* At *producuntur, lux, lucis: frux, frugis: pollux, pollucis.*

In Yx contrahunt penultimam: ut, phryx, phrygis: ſtyx, ſtygis: eryx, erycis: ceryx, onyx, ſardonyx. Tolluntur hinc bombyx, bombycis: ſandyx, ſandycis: bebryx, bebrycis penultima communi.

Pronomina & Participia ſequuntur crementa nominum.

## DE VLTIMÆ SYLLABÆ quantitate cognoſcenda,

### TAB. V.

Vltima ſyllaba quatuor modis cognoſcitur,
- Poſitione: ut, ſapiens.
- Diphthongo: ut, Muſæ.
- Regula: ut, ama.
- Exemplo: ut, Huc ades ô formoſe puer.

## IN QVINTAM TABVLAM Annotatiunculæ.

Quindecim regulis ultima ſyllaba cognoſcitur: quarum octo producitur, ſex corripitur, una fit communis.

Producuntur
- A, ut ama.
- C, ut dic.
- I, ut magiſtri.
- N, ut Titan, en, quin, canon.
- As, ut Ciuitas.
- Es, ut dies.
- Os, ut flos.
- V, ut manu.

Corripiuntur

Corripiuntur { B,d,m,t: ut ab,ad,militum,caput. / E,ut mare. / L, ut animal,mel,pugil,conſul. / R, ut Cæſar,per,uir,amor,turtur. / Is,ut ignis. Vs,ut Deus. }

O,modò producitur,modò corripitur: ut,amo,uirgo.

Hæc quò facilius memoriæ commendentur, hoc diſtichon appoſui:

Produc,da,ſic,mi,pan,en,quin,non,pietas,res,
Flos,fructu,medium eſt o, cætera contrahe lector.

Verùm ſingulatim hæc repetamus, ut exceptiones innoteſcant.

PRIMA REGVLA.

A,finita producuntur: ut, Ama, contra, prætereà, à poëta,à muſa.

Tres hinc fiunt exceptiones:

Prima: Nominatiui,accuſatiui, & uocatiui in a corripiuntur,ut,hic, & ô poëta,templa,carmina. Præter uocatiuos à nominatiuis Græcis in as,ut ô Ænea: & Græca in a productum: ut,Nemea,Tegea.

Secunda: Numeralia in ginta communem habent ultimam,ut triginta,quadraginta,quæ tradunt quidam rectius produci.

Tertia,puta aduerbium,ita, quia corripiuntur. Addunt quidam eia,Probo autore.

SECVNDA REGVLA.

C,finita producuntur: ut,Dic,duc,halec,illuc,iſtuc.

Exceptiones duæ:

Prima: Nec,donec,lac, & hoc,nominatiui uel accuſatiui caſus corripiuntur.

*Secunda: Fac, & Hic, pronomen, communia ſunt.*

TERTIA REGVLA.

*I, finita producuntur: ut, Diei, amari, dixi, ueſperi.*

Exceptiones tres:

*Prima: Datiui, & uocatiui in i, quorum genitiuus ſingularis in os, correptam apud Græcos deſinit, corripiuntur: huic Palladi, Minoidi, ô Phylli, Alexi. Interdum tamen eiuſmodi Datiui leguntur ultima longa.*

*Secunda: Niſi, & Quaſi, corripiuntur.*

*Tertia: Mihi, tibi, ſibi, cui, diſſyllabum, ubi, & ibi, ultimam communem habent. Moly deſinens in y pſilon corripit ultimam.*

QVARTA REGVLA.

*N, finita producuntur: ut, Titan, hymen, en, quin, delphin, dæmon, canon.*

Exceptiones tres:

*Prima: Forſan, forſitan, tamen, attamen, in, cum compoſitis: ut, Dein, exin, proin, uiden, an, corripiuntur.*

*Secunda: Neutra, & maſculina in en, habentia inis, in genitiuo, corripiuntur: ut, Nomen, carmen, gramen, pecten, tubicen, flamen.*

*Tertia: Nominatiui, accuſatiui, & uocatiui Græci in on, per o paruum: ut, pelion, ilion, pylon, cantharon, corripiuntur. Item accuſatiui in in: ut, Alexin, Daphnin. Et in an, à nominatiuis in a: ut, Iphigenian, Æginan. Nam à nominatiuis in as, producuntur, ut, Ænean, Borean.*

QVINTA REGVLA.

*As, finita producuntur: ut, ciuitas, muſas, amas.*

Exceptiones duæ:

*Prima: Nominatiui in as, quorum genitiuus in dos, de ſinit, corripiuntur: ut, Pallas, lampas, arcas.*

*Secunda: Accuſatiui Græci in as, eorum nominum quæ per os mittunt genitiuum, corripiuntur: ut, Aonas, heroas, garamantas, rhetoras.*

SEXTA REGVLA.

*Es, finita producuntur: ut, uulpes, fraudes, doces, leges, audies.*

Exceptiones tres:

*Prima: Corripientia penultimam genitiui creſcentis, corripiuntur: ut, Diues, miles, ſeges: præter Aries, paries, abies, ceres, fides, res, pes, & ſpes, quæ producūtur.*

*Secunda: Nominatiui Græci plurales in es, corripiuntur: ut, Arcades, Thraces.*

*Tertia: Es, à ſum, cum cõpoſitis, potes, ades, & reliquis: penes, hippomanes, cacoëthes, corripiūtur. Es, uerò ab edo, pducitur differētiæ cauſa. Inquies, Probus et Priſcianus dicunt corripi: ſunt qui produci magis autumant.*

SEPTIMA REGVLA.

*Os, finita producuntur: ut, Dos, honos, magiſtros.*

Exceptiones duæ:

*Prima: Os, oßis, cum compoſito Exos, corripitur.*

*Secunda: Græca in os, per o paruum, corripiuntur: ut, Delos, Ilios, chaos, Pallados, Orpheos, Tereos, Æneidos.*

OCTAVA REGVLA.

*V, finita producuntur: ut, Fluctu, manu, tu, diu, amatu, dictu.*

*Excipiuntur, ut grammaticis placet, neutra, quæ corripiuntur in nominatiuo, accuſatiuo, uocatiuo: ut, genu, cornu, gelu.*

*B,d,m,t,finita corripiuntur: ut,ab,ad,militum,caput. Excipiuntur in quibus facta eſt ſyncopa: ut, Fumat, pro fumauit:obit,pro obiuit.*

DECIMA REGVLA.

*E,finita corripiuntur:ut,Cubile,mille,forte,ſcribere, lege,pene,rite,facile,pone,impune.*

Exceptiones quinque:

*Prima:Græca in e, longum producuntur: ut, muſice, ô Anchiſe,mele,cete,tempe.*

*Secunda: Genitiui,datiui,& ablatiui quintæ declinationis,producuntur:ut,die,fide,fame.*

*Tertia: Imperatiua ſingularia ſecundæ coniugationis producunturu t ,doce,mane.*

*Quarta: Monoſyllaba:ut,me,te,ſe,de,producuntur: præter encliticas coniunctiones ne,que,ue.*

*Quinta: Aduerbia in e, rectè formata à datiuo in o, producuntur: ut,bellè,pulchrè,cautè: ſic ualde,ferè, & fermè. His additur obè interiectio, Malè,uerò corripitur ſicut Bene,*

REGVLA XI.

*L,finita corripiuntur:ut, Tribunal,mel,uigil,conſul.*

Exceptiones duæ:

*Prima:Pol,ſol,& nil,producuntur.*

*Secunda:Iudaica in el, ſyllabam,producuntur: ut,Michaël,Daniel.*

REGVLA XII.

*R,finita corripiuntur: ut,Lacunar,imber,uir,calor, murmur,martyr.*

222

Exceptiones tres:

*Prima: Lar, far, nar, uer, cur, fur, par, cum compoſitis compar, impar, & reliquis, producuntur.*

*Secunda: Cor, commune eſt.*

*Tertia: In er, à Græcis in ηρ, id eſt er, longum, producuntur: ut, aër, crater, character, æther, & id genus alia: præter Pater, & mater, quæ ſemper ultimam contrahunt, tametſi à Græcis ueniant.*

REGVLA XIII.

*Is, finita corripiuntur: ut, Ignis, paris.*

Exceptiones ſeptem.

*Prima: Datiui, et ablatiui, et accuſatiui plurales in is, producuntur: ut, Dominis, muſis, fontis, uel fonteis, more ueterum, pro fontes: treis, pro tres: queis, pro quibus.*

*Secunda: Producentia penultimam creſcentis genitiui, producuntur: ut, Lis, ſamnis, delphis, dis.*

*Tertia: In is, à Græcis in ες, diphthongon, producuntur: ut, Pyrois, Simois.*

*Quarta: Vis nomen, Vis, uerbũ, & Sis, producuntur.*

*Quinta: Secundæ perſonæ ſingulares in is, quartæ coniugationis, producuntur: ut, Audis, dormis.*

*Sexta: Velis, cum compoſitis Malis, & Nolis, producuntur.*

*Septima: Secundæ perſonæ ſingulares futuri ſubiunctiui modi, habent ultimam cõmunem, ut dederis, audieris.*

REGVLA XIIII.

*Vs, finita corripiuntur: ut, Deus, angelus.*

Exceptiones quatuor:

*Prima: Genitiui ſingulares, & nominatiui, & accuſatiui,*

*ſatiui, uocatiuiq́; plurales quartæ declinationis producuntur: ut, Fructus.*

*Secunda: Producentia penultimam genitiui creſcentis, producuntur: ut, Virtus uirtutis: Tellus telluris: tametſi licenter Horatius Palus contraxerit.*

*Tertia: Monoſyllaba in us, producuntur: ut ius, tus, plus, mus, grus, ſus.*

*Quarta: Græca in us, producuntur: ut Panthus, Sapphus, Amathus. A'pus, tamen compoſita etiam corripiuntur, ut apud Horatium Polypus.*

REGVLA XV.

*O, finita & corripi, & produci poſſunt: ut, Amo, ſcribo, amando, uirgo.*

Exceptiones quinque.

*Prima: Datiui, & ablatiui in o, producuntur: ut, Magiſtro, templo.*

*Secunda: Monoſyllaba in o, producuntur: ut, Do, ſto, pro.*

*Tertia: Græca in o, magnum producuntur: ut, Dido, manto, io, echo: præter Ego, quod quidam ſemper corripi tradunt.*

*Quarta: Duo, & Scio, cum compoſitis corripiuntur.*

*Quinta: Ilico, modo, cito, contrahuntur.*

# DE PEDIBVS METRICIS, QVORVM FREQVENTIOR VSVS EST,

## TAB. VI.

**Pedum, quibus ſæpius utimur,**

- *quatuor ſunt diſſyllabi,*
  - *Pyrrhichius duabus breuibus conſtans* ˘ ˘, *ut pater.*
  - *Spondeus duabus longis* – –, *ut laudes.*
  - *Iambus breui & longa,* ˘ –, *ut dies.*
  - *Trochæus longa & breui* – ˘, *ut mater.*
- *Tres triſſyllabi,*
  - *Tribrachus tribus breuibus* ˘ ˘ ˘, *ut canite.*
  - *Anapæſtus duabus breuibus & longa* ˘ ˘ –, *ut lapides.*
  - *Dactylus longa & duabus breuibus* – ˘ ˘, *ut carmina.*
- *Duo tetraſſyllabi,*
  - *Proceleumaticus quatuor breuibus* ˘ ˘ ˘ ˘, *relegite.*
  - *Choriambus longa, duabus breuibus, & longa* – ˘ ˘ – *omnipotens.*

## IN SEXTAM TABVLAM Annotatiunculæ.

PES, *eſt metrica conſtitutio ſyllabarum.* Pedes *autem dicti ſunt, quia quemadmodum pedibus ingredimur, ita & uerſus quibuſdam quaſi pedibus metimur.*

Ex *pedibus in primis* Spondeum & Dactylum *diſce*

cogno

*cognoſcere, qui tibi maxime uſui ſunt futuri: Deinde paulatim ad alios perge.*

## DE VERSV HEXAMETRO
### TAB. VII.

| | | |
|---|---|---|
| *Hexameter uerſus ſex regiones habet. recipit autem in regione* | *Prima* | *Spōdeum, uel* Dactylum. |
| | *Secunda* | |
| | *Tertia* | |
| | *Quarta* | |
| | *Quinta, ſolum* Dactylum. | |
| | *Sexta, ſolum Spondeum.* | |

*Scanditur hunc in modum:*

*Tityre – ◡ ◡ tu patu – ◡ ◡ læ recu – ◡ ◡*
*bans ſub – – tegmine – ◡ ◡ fagi – –*
*Sylue – – ſtrem tenu – ◡ ◡ i mu – –*
*ſam medi – ◡ ◡ taris a – ◡ ◡ uena – –*

### IN SEPTIMAM TABVLAM Annotatiunculæ.

VERSVS, *eſt metrica pedum conſtitutio.* Dicitur *autem quòd ab eo ad principium ſequentis reuertimur: aut, quòd tantiſper uertendus eſt, dum rectè cōſtituatur.*

HEXAMETER, *quòd ſex regiones (id eſt, pedum loca) continet: ab* ἕξ, *quod eſt ſex, &* μέτρον, *menſura, metrum.* Apud *poëtas in quinta regione nonnunquam* Spondeus *inuenitur, ſed tibi hoc temerario auſu non eſt imitandum.*

*Scandi uerſus tum dicitur, cùm in ſingulos, uel binos pedes diſtinguitur.*

Tibi*(ne fallaris) uerſus ſunt in ſingulos pedes diſtinguendi, tametſi ſoleant* Iambici *peritis ſcandi binis pedibus coniunctis.*

De *uerſu*

TAB. VIII.

*Pentameter quinque regiones habet: diuiditur autem in duo* Hemiſtichia,*quorum utrunq; duobus pedibus conſtat, & ſemipede.*

**Prius Hemiſtichium conſtat**

- Duobus Dactylis & ſemipede.
  – ∪ ∪ – ∪ ∪ –
- Duobus Spondeis & ſemipede.
  – – – – –
- Dactylo, Spondeo, ſemipede.
  – ∪ ∪ – – –
- Spondeo, Dactylo, ſemipede.
  – – – ∪ ∪ –

*Poſterius conſtat duobus Dactylis, & ſemipede.*
– ∪ ∪ – ∪ ∪ –

*Scanditur hunc in modum.*

*Sæpe ſo-∪∪lent au--ro-multa ſub-∪∪eſſe ma-∪∪la-*
*Certe--plus ani-∪∪mi-debet in-∪∪eſſe ui-∪∪ris-*

IN OCTAVAM TABVLAM
Annotatiunculæ.

PENTAMETER *uerſus dicitur,qd' quinque pedum regiones habet: à* πέντε,*qd' eſt quinq;, &* μέτρον,*metrũ.*

HEMISTICHIVM, *dicitur dimidia pars uerſus: ab* ἥμισυς,*dimidius, &* στίχος,*uerſus.*

SEMIPES, *eſt pedis pars dimidia: & cùm in fine dictionis ſuperat, etiam cæſura dicitur, quòd ea uerſus cæditur, & diuiditur.*

*Vltima cuiuſcunq; uerſus ſyllaba longa ſit,an breuis, nihil refert.* V*nde bene quidam dixit:*

*Vltima cuiuſq; eſt communis ſyllaba uerſus.*

*De uitijs*

# DE VITIIS NOVEM IN VERSV componendo uitandis.

TAB. IX.

*Vt recte carmina conficere diſcas, nouem tibi uitia ſunt diligenter euitanda.*

*Primum, Illatinitas, cui ſubijcitur*
- *Barbariſmus, qui fit in dictione.*
- *Solœciſmus, qui in oratione.*

*Secundũ, Neglig ẽtia, ſub qua cõtinentur*
- *Superfluitas,*
- *Defectio.*

*Tertium, Ordinis confuſio.*

*Quartum, Obſcuritas.*

*Quintum, Quantitatis incuria, quæ fit bifariam,*
- *breuem extendendo.*
- *longam contrahendo.*

*Sextum, Hiatus, qui fit bifariam,*
- *Cum dictione in uocalem deſinente ſubſequens à uocali incipit, nec prior uocalis cliditur.*
- *Cùm dictione in m, deſinente ſubſequens à uocali incipit, nec m, cum ſua uocali abijcitur.*

*Septimum, Inconcinnitas.*

*Octauum, Nimis frequens licentiæ uſurpatio.*

*Nonum, Stulta imitatio quorumlibet uerſificatorum.*

*Complexi ſumus ea his nouem uerſibus, ut facilius ediſcas.*

*Sermonis uitium fuge: dictio ne qua redundet,*
*Aut deſit: rectus ſeruetur in omnibus ordo.*
*Ne ſis obſcurus: ne produc corripienda,*
*Vel contrà: ſi uox uocali deſinit, aut m,*

*Subdere*

*Subdere uocalem ſine perditione prioris*
*Nolito: uerſus omni ſint parte canori.*
*Carmine in exiguo ne ponito plura licenter.*
*Optima quæq; tibi propone imitanda, fauebit*
*Pulcher Apollo tibi, fundent ſua dona Camœnæ.*



## IN NONAM TABVLAM Annotatiunculæ.

*Illatinitas & barbaries omnis, ut in oratione proſa, ſic & in carmine diligenter euitanda eſt.*

*Barbariſmus eſt contra Romani ſermonis legem aut ſcripta aut pronuntiata uitioſa dictio.*

*Solœciſmus eſt inconueniens Romano ſermoni iunctura uerborum, contra regulam artis gammaticæ poſita. Latinè à quibuſdam Stribiligo appellatur.*

*Negligentia maximopere fugienda eſt in uerſibus componendis, ne uel ſuperfluæ dictiones admittantur, uel excludantur neceſſariæ. Perbelle Bigus Pictorius in quendam iocatur hoc tetraſticho:*

*Dic mihi, cur ponis toties in carmine, nunc, ſed,*
*Ipſe puer, frater, quippe, profectò rogo:*
*Scilicet ut magnum poſſis abſoluere uerſum?*
*O' uir præcipua calliditate uafer.*

*Vitanda quoq; eſt Ordinis confuſio, neq; probandum, ſi quis adiectiuum à ſuo ſubſtantiuo, ſuppoſitum à uerbo, dictionem rectam à regente, aduerbium à uerbo nimium ſeparauerit: inepta enim eorum, quæ coniungenda ſunt, ſeiunctio lectoris animum non iuuat, ſed offendit.*

*Obſcuritas item, & orationis ambiguitas, omni ſtudio eſt amouenda: itaq; ſtudendum breuitati, ne lux uertatur in caliginem. Notans id uitij Flaccus:*

Breuis, inquit, eſſe laboro, Obſcurus fio.

Syllabarū quātitates diligenter obſeruādas, ne grāmatici ſuis utantur cenſuris, nō neceſſariū eſt ſæpius admonere.

Hiatus procuratur, euitaturq́; duabus figuris, Synalœpha, & Ecthlipſi.

Synalœpha fit, cùm in ſcanſione uerſus uocalis in fine dictionis poſita, per ſubſequentem uocalem abijcitur: ut, Sera nimis uita eſt craſtina, uiue hodie. Synalœpha Græce, συναλοιφὴ; Latinè coniunctio dicitur. Videntur enim duæ uocales coniungi, & in unam coire.

Ecthlipſis fit, quando ſequente uocali conſonans præcedentis dictionis exprimitur cum ſua uocali: ut, Monſtrum horrendum ingens. Ecthlipſis Græce ἔκθλιψις interpretatur eliſio, uel expreſſio: uocalis enim ſucceſſu, m, cum ſua uocali eliditur. Vnde quidam,

Ecthlipſis necat m, uocalem aufert Synalœpha.

Inconcinnitas dicitur, cum uerſus minus benè ſonat. Id autē multis accidit modis, cùm eædē uel literæ, uel ſyllabæ duriter, aſpereq́; cōcurrūt: ut, Carmina māca canis: Caſus Caſſandra canebat. Sentis periuria gentis.

O' fortunatam natam me conſule Romam.
Exercet mentes fraternas grata malis lis.
O' Tite tute Tati tibi tanta tyranne tuliſti.
Machina multa minax minitatur maxima muris.
Magnanimæ Thebæ certamine Marte debere.
Inq́; tuis factis ſæuis & triſtibus dictis.
Improbe amor conuerte animi indignantia habenis.
Portat equus, criſtaq́; tegit galea aurea rubra.
Et grauiora rependit iniquis penſa quis illis?
Magnanimi Iouis ingratum aſcendere cubile.

Nuper

*Nuper quidam doctos cœpit ſcribere uerſus.*
*Tu quod promiſti mihi, quod mentita inimica es.*
*Cynthia cornu, Phœbus ſpicula prælia Mauors.*

*Vitandum inſuper tibi uerſiculorum genus eſt, quos Leoninos uocant: ut,*

*Æthiopum terras iam feruida torruit æſtas.*
*Vos uocat infernus, uos deſerit ordo ſupernus.*

*Nonnunquam tamen eiuſmodi leguntur apud probatos poëtas: ut,*

*I nunc, & uerbis uirtutem illude ſuperbis.*
*Vir precor uxori, frater ſuccurre ſorori.*

*Adhæc cauendum tibi eſt, ne in paruo poëmate nimis crebra nō uerearis uti licentia. Non enim cōceditur idem rudi, quod erudito: nec tyrunculi eſt tantū ſibi arrogare, quantū militis uel imperatoris, diu multumq; exercitati, etiā magna inter militātes autoritate præditi. Verecūdus igitur eſto, & à nimium frequentibus figuris abſtineto.*

*Poſtremò, Quintiliani iudicio, poëtarum optimi, & ſtatim, & ſemper legendi ſunt, ac imitandi: qui prudenter etiā præcipit, pueros protinus optimo præceptori tradendos eſſe: cùm in eluendis, quæ ſemel inſederint, uitijs, difficultas maxima conſequatur. Proinde non ſatis prudenter agunt pleriq;, qui ſciolis, & ſemidoctis literatoribus filiolos ſuos tradunt imbuendos, apud quos, inepti uerſus Alexandri Galli, Faceti, & Alani, & alia pleraque, quæ barbariem olent, infœlicibus diſcipulis præleguntur. Sunt etiam non minus ſtulti, qui cubicularijs magiſterculis liberos ſuos committunt, qui uiginti, triginta'ue pueris, diſſimili præditis ingenio, profectuq; longe diſtantibus, eadem prælegunt, & inculcant: nullius rei perinde,*

 *ac ſui*

*ac ſui quæſtus habita ratione.* Barbaries *horum domeſticos intra parietes ogganniens, & in doctiſsimum quenq; impudenter deblaterans, quàm teneris puerorum linguis noceat, quantumq; mollis eorundem indulgentia bonis moribus officiat, quis breui ſermone poßit explicare?*

DE TRIBVS METRORVM GENEribus, *quibus tyrunculi primùm ſunt exercitandi.*

TAB. X.

| | |
|---|---|
| *Tria metrorum genera, puerorum exercitationi ſunt in primis conducibilia.* | *Adonium, conſtans* Dactylo & *Spondeo.*<br>*Archilochium* Dactylicum *dimetrũ hypercatalectum: conſtans duobus dactylis & ſyllaba.*<br>*Partheniacum anapæſticum dimetrum catalecticum: conſtans anapæſto uel ſpondeo, & anapæſto & ſyllaba.* |

IN DECIMAM TABVLAM
Annotatiunculæ.

*Aſſueſcant tyrunculi breuioribus uerſiculis componendis, antequàm uerſus* Hexametros, Pentametrosq; *aggrediantur: ut ita paulatim, gradatimq; in* Heliconis *altum cacumen euadant.* Vt *enim mihi liceat poëtæ uerſum prima dictione mutata uſurpare,*

*Cantandi ſtudio paulatim longius itur.*

In *primis igitur* Dactylo & Spondeo *cognitis,* Adonios *ludat, cuiuſmodi ſunt illi apud Seuerinum* Boëtium,

*Nubibus atris* *Condita nullum*
*Fundere poſſunt* *Sidera lumen.*

Et *apud*

Et apud Martianum Capellam:

Virgo peritæ Præuia ſortis
Quæ potuiſti Scandere cœlum.

Quem nos in Charoleis imitati ſumus illo carmine,

Optime princeps, Dilige toto
Pectore doctos.

Deinde incipiat Archilochios, dactylicos, dimetros, hypercatalecticos modulari, cuiuſmodi apud Horatium,

Arboribusq́; comæ.

Et hi noſtri ſunt, quos ex tempore ſubiecimus,

Dulcia Pieridum Carmina diſce libens.
Artibus ingenuis Nocte dieq́; uaca.
Quò tibi perpetuo Surgat honore decus.

Diſcat item componere miſtis Dactylis & Spondeis, hemiſtichia: cuiuſmodi paſsim lectitandis poëtis occurrunt. Poſtea uerſetur in Anapæſtis concinnandis, cuius generis apud Boëtium ſunt,

Felix nimium prior ætas Contenta fidelibus aruis,
Nec inerti perdita luxu.

Et apud Capellam,

Caput artibus inclyta uirgo
Cui panditur aula tonantis.
Merito tibi ſubditur orbis
Rationibus antè repertus.

Quem imitatus ſum in Charoleis.

Generoſe pericula princeps.
Animo ſuperato potenti.
Gere fortiter ardua bella.

Vbi diligēter his fueris exercitatus, in promptu tibi uerſus erunt, tum Hexametri, tum Pentametri.

*Nam ſi coniunxeris Archilochium cum Partheniaco, He xametrum habebis: ut,*

*Moribus ingenuis fęlix nimium prior ętas.*

*Si duos Archilochios connexueris, erit pentameter: ut,*

*Dulcia Pieridum carmina diſce libens.*

*Artibus ingenuis nocte dieq; uaca.*

*Quò tibi perpetuo ſurgat honore decus.*

*Si ſubieceris Archilochio Adonium, fiet uerſus Alcmanius dactylicus tetrameter, hypercatalectus: cuius generis eſt apud Boëtium libro primo,*

*Cogitur heu ſtolidam cernere terram.*

*Si inter archilochium & adonium, & ſemipedem & pedem interieceris, fiet Hexameter: ut,*

*Cogitur heu ſtolidam mortalis cernere terram,*

*O' quàm glorifica ſacra uirgo luce coruſcas.*

*Artibus ingenuis incumbito nocte dieq;.*

*Rurſus ſi poſt hemiſtichium ſeſquipedem exemeris hexametro, redibit in Alcmanium: ut,*

*Cogitur heu ſtolidam cernere terram.*

*At regina graui ſaucia cura.*

*Tityre tu patulæ tegmine fagi.*

## SVPER HEXAMETRIS ET PENtametris eleganter claudendis,

### TAB. XI.

*Hexameter perbelle deſinit in dictionem* { *Diſyllabam. / Triſyllabam.* }

*Pentameter in dictionem* { *Diſyllabam, / Tetraſyllabam, / Pentaſyllabam.* }

*In un=*

Annotatiunculæ.

*Hexameter uerſus, canore deſinit in dictionem diſyllabam uel triſyllabam: ut,*

*Totas ſplendeſcere terras,*

*Gentes frænare ſuperbas.*

*Cauendum autem eſt, ne in eius fine duæ ſint dictiones diſyllabæ: ut in illo,*

*Incubet & tyrijs, atq; ex ſolido bibat auro.*

*Minus aptè deſinit Hexameter in tetraſyllabam, pentaſyllabam aut monoſyllabam dictionem, niſi ſit animalis nomen: ut,*

*–Procumbit humi bos. aut enclitica coniunctio: aut niſi altera monoſyllaba præcedat: ut,*

*Manſuri oppidulo, quod uerſu dicere non eſt.*

*Pentameter deſinit elegãter in diſyllabã dictionẽ, nec inептè in tetraſyllabã pentaſyllabam'ue: ut, apud Martialem,*

*Dantur opes nullis nunc niſi diuitibus.*

*Et Propertium,*

*Contactum nullis antè cupidinibus.*

*Caue in fine pentameiri ponas triſyllabam, uel monoſyllabam, tametſi poëtæ nonnunquam poſuerint. Propertius,*

*Et caput impoſitis preßit amor pedibus. Tibullus,*

*Fecit, & antiquis impoſuit laribus. Martialis,*

*Sunt hæc trita quidem Zoile, ſed mea ſunt.*

*Si monoſyllabam præcedat altera, uerſus melius ſonat.*

*Ouidius,*

*Præmia ſi ſtulio conſequar iſta, ſat eſt.*

*In primis autem id laudabile eſt, ſi duo uel tres aut etiam plures Hexametri uerſus nexu orationis, & contextu,*

ueluti catena quadam inter ſe connectantur: cuius rei fre-
quentia ſunt apud poëtas exempla. Hexameter cum pentametro ſenſum concludat: aut ita ſuſpendat, ut omnino duobus proximis abſoluatur. Nec licet ponere dictionem regentem in pentametro, & rectam in hexametro ſubſequenti, aut cõtrà: tametſi Catullus, & alij quidam, non ſemper hoc obſeruauerint.

## DE VERSVS HEROICI uaria ſpecie,

### TAB. XII.

Verſus heroici ſpecies ſunt ſeptem & quadraginta.

1 Proprius heroicus,
2 Ornatus heroicus,
3 Catenoplius,
4 Periodicus,
5 Bucolicus,
6 Sapphicus,
7 Iſochronus, cuius ſunt duæ ſpecies, Spondaicus, & Dactylicus,
8 Illibatus,
9 Iniugis,
10 Æquiformis,
11 Aquidicus,
12 Teres,
13 Sonorus,
14 Vocalis,
15 Politicus,
16 Apartiſmenus,
17 Telius,
18 Pangrammatus,
19 Climacotus,
20 Emperiobolus,
21 Intercalaris,
22 Interpoſitus,
23 Tibicen,
24 Correlatiuus,
25 Affectatus,
26 Macrocolos,
27 Equiuocus,
28 Reciprocus in Heroicum,
29 Reciprocus in Sotadicum,
30 Recurrens,
31 Concordans,
32 Serpentinus,

33 Leoninus

33 *Leoninus*,
34 *Hyporrythmus*,
35 *Logoïdes*,
36 *Trachys*,
37 *Malacoides*,
38 *Cacophonus*,
39 *Cacoſymphonus*,
40 *Acephalus*,
41 *Lagarus*,
42 *Miurus*,
43 *Procephalus*,
44 *Encyon*,
45 *Procœlius*,
46 *Dolichorurus*,
47 *Hypermetrus*.

## IN DVODECIMAM TABVLAM Annotatiunculæ,

I. *Proprius heroicus dicitur, qui in prima regione quarta & ſexta* Spondeum *recipit, ut,*

*Immotamq; coli dedit, & contemnere uentos.*

II. *Ornatus heroicus, qui ſine ulla coniunctione quaſcunq; alias orationis partes ita mutuis inter ſe connexionibus colligat, ut in ſcanſione propria pes nullus, niſi nouiſsimus tantum, integram partem orationis includat: atque ita ſex regionibus ſuis* Spondeum Dactylumq; *cuſtodiat, ut nunquam* Dactylus *quintam regionem ſuam* Spondeo *concedat:* Spondeus *uerò ſemper poſtremus,* Dactylum *nunquam admittat. In tertia quoq; regione ſpondeus pẽthemimerin diuidat: ut,*

*Oceanum interea ſurgens aurora reliquit.*

III. Κατενόπλιος *eſt, qui binos habet* Dactylos, & *in eorum medio ac fine* Spondeum: *ut,*

*Ante fugam ſoboles ſi quis mihi paruulus aula.*

IIII. Περιοδικὸς, *qui uiciſsim* Dactylum *habet*, &

V. Βουκολικός, qui poſt tres pedes pedem habet in par=
tem orationis terminantem: ut,

Tityrę tù patullæ recubans ſed tegminę fagi.

aut potius, qui in quarto loco Dactylum ex integra par=
te orationis habet: ut,

Nos patriæ fines & dulcia linquimus arua.

Dulce mihi pinus ſub murmurat, en tibi paſtor.

VI. Σαπφικὸς, qui in prima & ultima regione Spon=
deum habet; in reliquis uerò Dactylum: ut,

Pars in fruſta ſecant, uerubusq; trementia figunt.

VII. Ἰσόχρονος, qui eoſdem pedes à primo ad ultimum
uſq; habet: cuius ſpecies ſunt duæ, Spondaicus, qui ex me=
ris Spondeis conſtat: ut,

Ciues Romani tunc facti ſunt Campani.

Olli reſpondit rex albai longai.

Dactylicus, ex Dactylis: ut,

Sydera pallida diffugiunt face territa luminis.

VIII. Illibatus, qui non aucta uel minuta, aut ampu=
tata ſyllaba uitiatur, ſed integra, & pleniſsima dictione
formatur: ut,

Depreſſo incipiat iam tum mihi taurus aratro.

IX. Iniugis, qui nulla coniunctionis ſyllaba copula=
tur: qui Græcè dicitur ἀσύνδετος: ut,

Tectum auguſtum, ingens, centum ſublime columnis.

X. Æquiformis qui ſimplici figura oſtentatur: ut,

Vrbe fuit media Laurentis regia Pici.

XI. Æquidicus, qui ſingulis propoſitionibus antithe=
tas ſuppetit dictiones: ut,

Alba liguſtra cadunt, uacinia nigra leguntur.

Albis enim nigra oppoſuit; Liguſtris autem uacinia at=

tribuit,

*tribuit, & cadentibus legenda aßignauit.*

XII. *Teres, qui uolubilem & cohærentem continuat dictionem: ut,* 

*Torua Mimalloneis implentur cornua bombis.*

XIII. *Sonorus, qui crepitat pronuntiatione fragoſa, & exultantem informat dictionem: ut,*

*At tuba terribili ſonitu procul ære canoro*
*Increpuit. Et,*
*Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campū.*

XIIII. *Vocalis, qui per alta producta locutione, ſonantibus literis uniuerſam dictionem illuſtrat: ut,*

*Portus ab acceſſu uentorum immotus, & ingens,*
*Ipſe, ſed horrificis iuxta tonat Ætna ruinis. Et totus ille locus.*

XV. *Politicus, qui omnis affectus, ac figuræ eſt expers: ut*

*O' crudelis Alexi, nihil mea carmina curas.*

XVI. Ἀπαρτισμένος, *qui totam intra ſe comprehendit ſententiam: ut,*

*O' curas hominum, ò quantum eſt in rebus inane.*

XVII. Τέλειος, *id eſt, abſolutus, qui omnes orationis partes complexus eſt: ut,*

*Ah me ſi flentem ſuper æthera mox rapuiſſet.*
*Væ tibi ſi nantem ſub flumina nunc poſuiſſent.*
*Heu ſi tunc flentē hunc rapuiſſet in æthera Mauors.*

XVIII. Παγγράμματος, *qui continet omnes literas: ut,*

*Duc Zephyre exurgens curuum cum flatibus æquor.*

XIX. Κλιμακωτός, *qui procedendo ſyllabas auget: ut,*

*ſultaris, & ἀναβαίνων, dicitur.*

XX. Ἐμπερίβολος, *habens unum ex decem prædicamentis, uel plura: ut,*

*Multi hominum celeres repetent iuga tigride uiſa.*

*Arbor ſex ſeruos feruore refrigerat uſtos.*

XXI. *Intercalaris, qui ſæpius interponitur: ut apud Virgilium,*

*Incipe Mænalios mecum mea tibia uerſus.*

XXII. *Interpoſitus, qui ſaluo ſenſu poteſt tolli, ut libro Æneidos ſecundo:*

*Perfuſus ſanie uittas, atroq; ueneno.*

XXIII. *Tibicen, in quo ponitur aliquid ad ſolam metri ſuſtentationem: ut,*

*Aſpectans ſyluam immenſam, & ſic forte precatur.*

XXIIII. *Correlatiuus, qui correlationes habet: ut,*

*Paſtor, arator, eques, paui, colui, ſuperaui,*

*Capras, rus, hoſtes, fronde, ligone, manu.*

XXV. *Affectatus, qui ex meris aut uerbis, aut nominibus conſtat: ut,*

*Inſtruit, inducit, docet, admonet, arguit, urget,*

*Claßica, tela, faces, tormenta, tonitrua, claſſes.*

XXVI. Μακρόκωλος, *qui ex longis dictionibus cōſtat: ut,*

*Inſatiabilibus Conſtantinopolitani,*

*Oppreſſauerunt ſollicitudinibus.*

XXVII. *Æquiuocus, cuius ultimæ ſyllabæ ſimiles ſunt: ut*

*Exercet mentes fraternas grata malis lis.*

XXVIII. *Reciprocus in heroicum, qui & retrogradus dicitur: ut,*

*Muſa mihi cauſas memora, quo numine læſo:*

*Læſo numine quo memora cauſas mihi muſa.*

XXIX.

231

XXIX. Reciprocus in Sotadicum, ut qui à fine ſcanſus Sotadicum trochaicum facit: ut,

Ire cupis ſi rus, mala uites ſomnia quæſo,
Quæſo ſomnia uites mala ſi rus cupis ire.

XXX. Recurrens eſt, qui (ut Sidonij uerbis utar) metro ſtante, neq; literis loco motis, ut ab exordio ad terminum, ſic à fine relegetur ad ſummum: ut,

Si bene te tua laus taxat tua laute tenebis.

& pentameter ille,

Roma tibi ſubito motibus ibit amor.

Recurrunt & hi uerſus contrario dictionum ordine,

Præcipiti modo quod decurrit tramite flumen,
Tempore conſumptum iam cito deficiet.

Relege, & eundem ſenſum tenebis:

Deficiet cito iam conſumptum tempore flumen.
Tramite decurrit quod modo præcipiti.

Eſt & reciprocus in ſenſum contrarium: ut,

Donet munere mel non fel pax candida nobis
Nobis candida pax fel non mel munere donet.

Philelphus in Pium ſecundum.

Laus tua, non tua fraus, uirtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.

Conuertitur hunc in modum:

Eximium decus hoc fecit te ſcandere rerum
Copia, non uirtus, fraus tua, non tua laus.

XXXI. Concordans, ut eſt hoc diſtichon

XXXII. *Serpentinus huiuſmodi dicitur.*

*Rumpitur inuidia quidam clariſsime Iuli,*

*Quòd me Roma legit, rumpitur inuidia.*

*Gloria magna deo, pulchrum qui condidit orbem,*

*Qui nos ſeruarit, Chriſto ſit gloria magna.*

*Diuitiæ ſunt huic, cui cordi eſt inclyta uirtus,*

*Ingenuis ſtudijs exculto diuitiæ ſunt.*

XXXIII. *Leoninus, cuius media pars in eundem ſonum ultimam ſecum trahit ſyllabam: ut,*

*Vir precor uxori, frater ſuccurre ſorori.*

XXXIIII. Ὑπόρρυθμος, *cuius ſinguli pedes partem orationis terminant: ut,*

*Hæc tria ſunt, quæ tu mea nunc mihi munera mittis.*

XXXV. Λογοειδὴς, *qui proſæ ſimilis eſt: hic & Solutus dicitur: ut,*

*Dono ducite, doq; uolentibus cum magnis dijs.*

XXXVI. Τραχὺς, *qui aſper coëuntibus literis difficulter pronuntiatur: ut,*

*Princeps Graiorum Cerops ferrata refregit.*

XXXVII. Μαλακοειδὸς, *qui leuis, æqualis, ac lubricus, ad aurem permeat: ut,*

*Et qui cæruleum dirimebat Nerea Delphin.*

XXXVIII. Κακόφωνος, *qui crebro coëuntibus uocalibus uaſtum hiatum reddit: ut,*

*Glauco & Panopeæ & Inoo Melicerte.*

XXXIX. Κακοσύμφωνος, *qui iiſdem conſonantibus plures incipientes dictiones habet: ut,*

*O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tuliſti.*

XL. Ἀκέφαλος, *qui à breui ſyllaba incipit: ut,*

*Fluuiorum rex Eridanus.*

232

XLI. Λαγαρὸς, in cuius medio ſyllaba breuis pro longa inuenitur: ut,

*Muneribus tibi Pampineo grauidus autumno.*

XLII. Μείουρος, cuius penultima breuis eſt, hunc Latini appellant Recaudem, tametſi quidā uocitent Secaudē: ut,

*Mortem contemnunt laudato uulnere Getæ.*

*Dirige odoriſequos ad certa cubilia canes.*

XLIII. Προκέφαλος, cuius primus pes plus quàm quatuor tempora habet: ut,

*Cornua uelatarum obuertimus antennarum.*

XLIIII. Εγκύων, id eſt, prægnans, et uterum ferens, in cuius medio redūdat ſyllaba, quæ patiatur ſynæreſim: ut,

*Dat ſegetes terræ, & dabit æris gratia ſemper.*

XLV. Τροχώλιος, quum ſyllaba omnino ſuperat ſine Synæreſi: ut,

*Marcus Ludius elotas Ætolia oriundus*

*Inter ſe coijſſe uiros & decernere ferro.*

XLVI. Δολιχόουρος, cui longa ſuprà quàm conueniet, eſt cauda: hic & Μακροσκελὴς à quibuſdam dicitur: ut,

*Lætus erat donis & munere uelleris aurei.*

XLVII. Υπέρμετρος, qui & dicitur ὑπερκατάληκτος, in cuius fine redundat ſyllaba ſine ſynæreſi: ut,

*Sydera pallida diffugiunt face territa luminis,*

*Ecce furens animis aderat Tirynthius omnemq́;.*

Solet autem Maro uerſui Hypermetro ſubdere uerſum à uocali incipientem, ut ita præcedentis ſyllaba redundans elidatur.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE